

monografii. Cestu k ní naznačily monografické studie o ruské románové kronice. *Od Bachtina k Solženicynovi* (1992) a kritické eseje *Spálená křídla* (Brno 1998).

Ivo Pospíšil je moderní badatel poučený postmoderní estetikou a těžšíci i z výsledků bádání západní rusistiky a slavistiky, nevyhýbající se jakýmkoli faktografickým nebo metodologickým podnětům s vědomím, že „duch vane všemi směry“. Metoda, s níž pracuje, se dá charakterizovat jako strukturně historické modelování. Druhým rysem Pospíšilova myšlení je zájem o jevy zdánlivě okrajové, o tzv. „outsidery“ literatury (N. S. Leskov, F. V. Bulgarin, u nás rusista A. Vrzal atp.) i vědomí polycentričnosti románu ruského jazykově kulturního prostoru (polyetnického), která se plně projeví až ve století 20. Charakteristický je rovněž zájem o postižení kontinuity zkoumaného jevu a snaha vyvarovat se konjunkturálním negacím minulosti, tak typickým pro nejruznější společenské zlomy.

Jakkoli jde o studie s maximálně objektivizujícími závěry, mohou některá badatelova hodnocení vzbuzovat kontroverze, např.: „*Vojna a mir* je parodií na dobový román (chce být eposem) i historií, úmyslně neformuluje hlavní téma nebo ideu. neprezentuje hlavního hrdinu.“ (s. 81). To je hledisko – alespoň v první části – blízké radikálně postmoderní estetice...

Knihy stojí na pomezí odborné monografie a učebního textu. „Základní představa tohoto nástínu vznikla v průběhu přednášek o ruském románu pro studenty slavistiky, zejména pro rusisty“ a tvoří současně „počáteční fázi úvah“, jež by měly vést „k zevrubné práci o ruském románu“ (s. 3). V zásadě tato dvojdomost odpovídá specifičnosti postavení vědy na vysokých školách (z didaktických důvodů přehlednosti a názornosti bych jen doporučoval větší schematizaci a systemizaci látky). Její podmínkou bude „nové“ vykreslení celistvých literárních dějin (včetně literárních institucí, periodik, recenzních podmínek apod.) i pravděpodobný přesah nad strukturní hranice myšlení o literatuře.

Alexej Mikulášek

Tradice a nové pohledy

T. G. Masarik i Rossija. Razvernutyje tezisj dokladov meždunarodnoj naučnoj konferencii. Sankt-Peterburg 12-13 nojabrja 1997 g. Red. O. Malevič, A. Kamenskaja. Institut "Otkrytoje obščestvo", Obščestvo brat'jev Čapek v Sankt-Peterburge, Sankt-Peterburgskaja Asociacija meždunarodnogo sotrudničestva. Sankt-Peterburgskaja Asociacija družej Čechii i Slovakkii. Sankt-Peterburg 1997.

Ruští bohemisté uspořádali ve dnech 12.-13. listopadu 1997 v Sankt-Peterburgu vědeckou konferenci na téma **T. G. Masaryk a Rusko**. Je to téma dosud velmi ožehavé, i když by se zdálo, že ideologické bariéry, které tomu ještě donedávna bránily, již zmizely. Objevily se však nové a ty, které se týkají česko-ruských vztahů, se také nijak neoslabily. O to cennější je záměr ruského vydání *Ruska a Evropy*, které připravuje

moskevský Filozofický ústav Ruské akademie věd (vedoucí kolektivu Michail Abramov, jeden z příspěvatelů recenzovaného sborníku). Je to i nadále citlivá otázka a T. G. Masaryk nepřestává být kontroverzní osobností: ale proto se nemusíme přesouvat až do Ruska. Ruský sborník složený z rozpracovaných tezí referátů pokrývá především problematiku spisu *Rusko a Evropa*, ale dílem i jiných textů; má charakter literárněvědný, ale také filozofický, politologický a dokumentární.

V úvodní studii *Trud T. G. Masarika „Rossija i Jevropa“* se **František Kautman** zabývá právě problematikou tohoto zásadního Masarykova rusistického spisu, jehož třetí díl v češtině spoluredigoval. Líčí průběh vydávání díla včetně neúplného anglického překladu třetího dílu Jiřího (George) Gibiana. Pražský rusista **Jiří Franěk** ve studii *T. G. Masarik i dovojnaja Rossija* klade toto dílo do souvislosti s jinými díly na toto téma, zdůrazňuje Masarykův vztah k Dostojevskému a problematiku socialismu, která je znovu tabuizována. Brněnská rusistka **Danuše Kšicová** ve stati *T. G. Masarik v kontexte česko-ruských literaturých vzaimootnošenij* uplatňuje kontextově komparativní přístup a dokládá, v jakých souvislostech se pohyboval Masarykův zájem o ruskou literaturu a z čeho pramenily jeho poměrně vyhraněné estetické názory, například kritický postoj k moderně. Podobnou problematikou se zabývá **Ivo Pospíšil** v příspěvku *K voprosu ob otnošenii T. G. Masarika k ruskoj literature* v souřadnicích dvojznačného postoje Čechů k Rusku (V. Černý, K. Čapek). **Vladimír Žučkov** (Moskva) ve stati *Kant i paradoksy istorii ruskoj mysli* konstatuje nepřesnost některých Masarykových hodnocení ruského myšlení, současně však připouští, že Masaryk přesně vystihl literární orientaci ruského myšlení a fakt, že i nejstřízlivější koncepce se v Rusku stávaly předmětem fanatické víry. To, že podle autora stati Masaryk nedocenil Kantovy zásady historického myšlení, způsobilo, že občas sdílel iluze utopického a křesťanského socialismu nebo sociálnědemokratického a národnědemokratického hnutí: právě tuto závěrečnou tezi bych posuzoval značně kriticky. **Ella Zadorožnik** (Moskva) spíná zase *Rusko a Evropu* s ideou evropského sjednocování a spojuje kyjevské Cyrilometodějské bratrstvo a ideje A. I. Gercena v Masarykově recepci. K tomu dodávám, že tímto okruhem se u nás soustavně zabýval brněnský filozof a rusista Lubomír Nový. **Michail Abramov** (Moskva) zkoumá osud Masarykova díla v Rusku a SSSR, zejména *Ruska a Evropy*. Uvádí fakta vesměs u nás známá, ale v této koncentrované podobě se jejich grotesknost a absurdita ještě zesiluje. Ideu slovanské komunity sleduje u Masaryka **Zoja Něnaševová** (Moskva): zdůrazňuje jeho pragmatičnost a to, že ideu slovanské komunity neobcházela, ale snažil se jí naopak využít. Peripetie Masarykových slovanských parlamentních aktivit zkoumá **Vratislav Doubek** (Praha) ve stati o tzv. Slovanském klubu. Stať **Jiřího Seidlera** (Praha) je sumarizujícím přehledem působení českých legií na Rusi včetně záhady ruského státního pokladu. Zajímavě staví svůj problém **Jevgenij Firsov** (Moskva), který se soustředil nikoli na *Rusko a Evropu*, ale na *Novou Evropu*, dílo, které vzniklo právě na ruské půdě. Spíná je s Masarykovým lavírováním ve věci využití legií proti bolševikům při průchodu na západ do Francie: takto byly koncipovány jeho pokyny Edvardu Benešovi do Versailles. Stať **Vitalije Starceva** (Sankt-Petěrburg) je pozoruhodná již svým tématem, totiž problematikou bolševické

revoluce za německé peníze. I když autor s využitím nových materiálů toto spojení nepotvrzuje, nelze ani nyní tuto souvislost zcela odmítnout, spíše jde o kvantitu a skutečný význam, který by se neměl přeceňovat.

S vynikající komparatistickou statí přichází petrohradský bohemista **Oleg Malevič** (*T. G. Masarik, brat'ja Čapek i Rossija*), který tak odpovídá na otázky spjaté s Masarykovým hodnocením moderny i s iluzemi bratří Čapků, zejména Josefa. ve 30. letech. **Jelena Burmistrenková** (Kyjev) oceňuje ve své statí Masaryka jako zakladatele slavistických pracovišť a jeho vztah k Ukrajině a k ukrajinské emigraci.

Sborník **T. G. Masarik i Rossija** zahrnuje práce, které přináší nové názory, ale také statí informativní nebo tradiční, nenové, leckdy i zbytečně patetické. Současně ukazují, že k Masarykovi není třeba přistupovat s pietou (sám by si ji nepřál), ale sine ira et studio a nebát se ani kontroverzních nebo pro Masaryka a jeho osobnost méně příznivých závěrů. Snad měli editoři sborníku věnovat více pozornosti jazyku a stylu některých statí: i když nejsem rodilý mluvčí, přesto se odvažuji tvrdit, že řada obrátů v některých statích mi nezní příliš rusky. Problematické je například neujednocení ruského názvu úvodní kapitoly *Ruska a Evropy* **Ruský mnich**; mám za to, že slovo „**inok**“, nikoli „**monach**“ již vzhledem k filiaci s Dostojevským a jeho Bratry Karamazovými, by mělo být jediným možným řešením. Pozitivem sborníku je jeho vnitřní polemičnost a neidyličnost: připravované ruské vydání *Ruska a Evropy* se někde pokládá za významný čin, jinde za věc zpozdilou a zbytečnou (z obecného hlediska se zbytečností takového vydání nelze souhlasit, ale nelze „uzávorkovat“ momentální stav ruského recepčního prostředí a vůli k vstřícného pohybu).

Ruští bohemisté, zejména organizátoři a editoři O. Malevič a A. Kamenskaja, vykonali záslužnou práci: kolem filologických studií soustředili práce s přesahem k filozofii a politologii, aniž by se narušila metodologická kompaktnost literárněvědných příspěvků. Literárnost jako by postupovala celý sborník, literárnost, která je alfou i omegou ruského přístupu ke světu: jak dalece se tento rys 19. století udrží ve 20. století a jakých nabude podob, je již jiná, širší a složitější otázka.

Ivo Pospišil

Literatura na Śląsku czeskim i polskim. - Literatura w českém a polském Slezsku.
Red. J. Urbanec, E. Rosner. Nakl. Pro filia, Cieszyn 1996, 150 s.

Sborník z konference v Opavě (15.-16. 11. 1995) obsahuje 11 česky a 7 polsky psaných referátů. V letech 1960-74 vydal německý literární historik A. Lubos třídílnou práci „Geschichte der Literatur Schlesiens“, v níž pojednal o německy, polsky a česky psané beletrii z tohoto území. V německém prostředí nesklidil právě vavříny v kruzích přesídlenců (sám je jedním z nich), protože psal i o Polácích a Čechách jako slezských autorech. Jinak kniha přešla bez povšimnutí.